

Науковий вісник ЛьвДУВС
включено до переліку
наукових фахових видань
постановою ВАК України
№ 1-05/4 від 14 жовтня 2009 р.

ЗАСНОВАНИЙ
у 2005 році

Виходить 2 рази на рік

СВІДОЦТВО про державну
реєстрацію КВ № 12094-965Р
від 14 грудня 2006 р.

РЕКОМЕНДОВАНО
до друку Вченою радою Львівського
державного університету внутрішніх
справ 30.05.2012 р. протокол № 9

Засновник і видавець
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

Адреса редакції:
Україна, 79007, м. Львів,
вул. Городоцька, 26
Тел.: (032) 233-61-95

ББК X 9(4УК)311.163я52+
X 9(4УК)я43

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць / головний редактор М.Й. Варій. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – Вип. 1. – 208 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

М.Й. Варій, доктор психологічних наук, професор (*головний редактор*); **В.П. Москалець**, доктор психологічних наук, професор (*заступник головного редактора*); **М.П. Козирев**, кандидат філософських наук, доцент (*відповідальний редактор*).

Члени редколегії:

С.І. Болтівець, доктор психологічних наук, професор; **Л.Ф. Бурлачук**, доктор психологічних наук, професор; **В.В. Рибалка**, доктор психологічних наук, професор; **А.Ф. Карась**, доктор філософських наук, професор; **М.В. Костицький**, доктор юридичних наук, професор; **С.Д. Максименко**, доктор психологічних наук, професор; **І.Ю. Сковронська**, кандидат філологічних наук, доцент; **С.С. Сливка**, доктор юридичних наук, професор; **М.П. Гетьманчук**, доктор історичних наук, професор; **І.М. Галян**, кандидат психологічних наук, доцент; **О.І. Галян**, кандидат психологічних наук, доцент; **В.В. Карпенко**, кандидат психологічних наук; **С.С. Макаренко**, кандидат психологічних наук, доцент.

Здано до набору 10.07.2012 р. Підписано до друку 29.08.2012 р.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 12,09.

Тираж 100 прим. Зам. 133-12.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2012

Козырев Н.П. Мотивация в психологической структуре преступления.

Освещаются психологические аспекты преступления как социально-психологического явления. В частности, раскрывается сущность понятия «мотивация преступления» и его функции. Рассматривается практическое значение правильной оценки мотивации преступления, ее учета в судебной и следовательской практике, а также деятельности органов внутренних дел. Исследуется влияние мотивации на квалификацию преступлений.

Ключевые слова: мотивация, классификация мотивации, функции мотивации, этапы мотивации, мотивирование.

Kozyrev M.P. Motivation in Psychological Structure of Crime.

The article deals with psychological aspects of a crime as a socio-psychological phenomena. In addition, the essence of the concept «motivation of a crime» and its functions is underlined. Practical significance of a correct value of a crime motivation, its role in judicial and investigative practice and law enforcement activity are considered. The influence of motivation on the crime qualification are studied.

Key words: motivation, motivation qualification, motivation functions, stages of motivation, motivating.

Стаття надійшла 30 квітня 2012 року

УДК 159.9 – 057.36 (477)

І.І. Приходько

МОДЕЛЮВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО МЕТОДУ

Визначено систему зв'язків і відносин поняття «психологічна безпека»; розроблено модель психологічної безпеки особистості фахівця екстремального виду діяльності за допомогою психосемантичного методу з використанням методики спеціалізованого денотативного семантичного диференціалу.

Ключові слова: психологічна безпека особистості, психосемантичний метод, екстремальна діяльність.

Постановка проблеми. Умови виконання службових завдань фахівцями екстремальних видів діяльності характеризуються негативним впливом на психіку людини широкого спектра неспри-

ятливих, дискомфортних і загрозливих факторів, які викликають професійний стрес у особового складу. Персонал піддається не тільки фізичній загрозі (особистому здоров'ю та життю), а більшою мірою значному ризику виникнення різних психічних розладів, реакцій та станів. Останні нерідко стають безпосередньою причиною різних порушень у професійній діяльності, значного зниження або втрати працездатності, міжособистісних конфліктів, порушень дисципліни, виникнення аутоагресивної та девіантної поведінки (вживання алкоголю, наркотиків) та інших негативних явищ. Збереження особистої безпеки особового складу підрозділів, які функціонують в екстремальних умовах, є основним завданням командирів усіх ланок управління. Невід'ємною складовою безпеки людини є психологічна складова, яка сьогодні спонукає науковців із різних позицій описати умови формування й розвитку психологічної безпеки людини, створити психологічну модель безпечної особистості, виявити основні фактори й детермінанти, які позитивно та негативно впливають на неї. Відтак тема дослідження є сучасною та актуальною.

Стан дослідження проблеми. Сьогодні поняття «психологічна безпека» застосовується в різних аспектах дослідження життєдіяльності людини. Насамперед – при вивченні надзвичайних ситуацій, аварій і катастроф, що характеризуються значними матеріальними та соціальними наслідками. Л.О. Александрова, Т.М. Краснянська, Т.Б. Мельницька, Г.Г. Почепцов та ін. досліджують роль людського фактора у їх виникненні; проводиться детальний аналіз дій людей, зайнятих на об'єктах підвищеного ризику, а також наслідків (Ю.В. Кіт, М.А. Котик, П.С. Перепелиця, І.П. Пістун, В.В. Рибалка, Г.В. Сілін, М.К. Хобзей, О.К. Юдін). Другий напрямок пов'язаний з дослідженням проблем інформаційної, інформаційно-психологічної та організаційної безпеки людини й суспільства (І.О. Баєва, В.М. Богуш, М.Й. Варій, Г.В. Грачов, Т.В. Єксакусто, Г.М. Зараковський, Н.В. Куликова, І.К. Мельник, І.М. Панарін, С.Ю. Решетіна, С.К. Рошин, Г.Л. Смолян, В.А. Соснін, А.І. Субетто, А.М. Сухов, Н.Л. Шликова та ін.). Третій напрямок пов'язаний з дослідженнями у новій галузі знань – ризикології, яка вивчає психологічні, соціальні, політичні, технологічні, фінансові, екологічні й інші ризики та прогнозує їх наслідки (І.Б. Бовіна, С.П. Іванова, Н.І. Ліфінцева, О.В. Шаповалов, І.Ф. Шатарська, С.І. Яковенко та ін.). Четве-

ртий напрямок – дослідження проблеми психологічного захисту особистості й суспільства, а також культури безпеки як процесу збереження й розвитку цілей, ідеалів, цінностей, норм і традицій людини, родини та суспільства (Л.І. Єремєєва, Р.А. Зачепицький, Т.С. Кабаченко, Т.І. Колеснікова, В.Є. Лепський, О.М. Столяренко й ін.). Але у цих дослідженнях не знайшла відображення проблема психологічної безпеки особистості фахівця екстремального виду діяльності.

Мета статті – визначення системи зв'язків і відносин категоріального значення поняття «психологічна безпека» з іншими поняттями та розроблення моделі психологічної безпеки особистості фахівця екстремального виду діяльності.

Виклад основних положень. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання: пов'язати значення поняття «психологічна безпека» з іншими загальноновизнаними відомими і дослідженими поняттями; виокремити серед цих зв'язків найбільш значимі та істотні; інтерпретувати на основі визначених зв'язків відношення групи експертів до досліджуваного значення; факторизувати отримані дані; обґрунтувати структурні компоненти й розробити модель психологічної безпеки особистості фахівця екстремального виду діяльності. Для вирішення завдань дослідження використовувався психосемантичний метод, основою якого є моделювання систем значень як структур репрезентації досвіду у свідомості [1].

У нашому дослідженні психологічним інструментом використання психосемантичного методу стало застосування методики спеціалізованого денотативного семантичного диференціалу, який являє собою модифіковану процедуру багатомірного шкалювання. У її основі лежить використання біполярного заданого набору спеціалізованих шкал, з яких експерт вибирає один із двох можливих полюсів оцінки. О.Ю. Артемьєва, С.І. Дьяков, В.П. Серкін, О.Г. Шмельов, П.В. Яншин та ін. у дослідженнях довели, що побудова моделей з використанням методики семантичного диференціалу завжди ширше й валідніше від математичних моделей і структур, побудованих методами редукції даних, тому що вони більш вільні від обмежень, що накладаються процедурами математичного моделювання [1–5]. Ці обмеження проявляються при описі психологічних явищ, що не підкоряються формально-логічним закономірностям, підкреслюючи їх недостатню валідність.

Попередньо з метою встановлення об'єму та змісту поняття «психологічна безпека особистості» нами були відібрано та проаналізовано 67 слів-термінів з вітчизняних і закордонних словників, багатьох наукових теоретичних та емпіричних досліджень, що стосувалися даної категорії.

Під час проведення дослідження в якості експертів виступили 35 психологів внутрішніх військ МВС України та МНС України, вчені й професорсько-викладацький склад різних вузів України; усього взяли участь 69 фахівців. Відбір експертів проводився за наступними критеріями: успішність професійної діяльності; наявність вищої освіти; стаж роботи за фахом більше 5 років; участь у бойових діях, миротворчих місіях, охороні громадського порядку під час виборів Президента України в 2004 році, ліквідації наслідків аварій та екологічних катастроф, інший досвід перебування в різних екстремальних ситуаціях; наявність наукового ступеня й вченого звання.

Експертами було проведене ранжування 67 слів-термінів, після чого остаточно було складено 35 шкал-антонімів, пов'язаних із поняттям «психологічна безпека особистості», при роботі з якими респондент оцінював ступінь виразності властивості даного стимулу. Також йому було запропоновано додати власні варіанти шкал. Цей стимул одержував оцінку за кожною шкалою від 0 до 7, де 0 – якість не виражена, 7 – якість максимально виражена в даному понятті. Потім підраховувалася частота певної ознаки (показника) у групі експертів. Після оцінки ступеня виразності кожного показника (ознаки) експертам було запропоновано провести їх ранжування від 1 до 35 з метою виділення найбільш значимих психологічних характеристик, що прямо стосуються психологічної безпеки особистості.

У результаті проведеного комплексного дослідження поняття «психологічна безпека особистості» були розроблені профілі оцінки цього стимулу, що є сукупністю оцінок однієї ознаки одним експертом, які потім рівнялися між собою за допомогою коефіцієнтів кореляції. Підраховувалася частота певного показника (велика частота свідчила про значущість або його невинуватість), а сукупність значущих ознак визначалася на основі заданого критерію значущості на рівні 90%, що підсилило репрезентативність отриманої семантичної універсалії. Таким чином, була отримана сукупність

стійких подібних оцінок однорідною групою експертів – семантична універсальна психологічна безпека особистості, в яку ввійшли наступні показники: безпека (6,81), захищеність (6,75), відсутність загрози (6,69), життєстійкість (6,54), стресостійкість (6,53), адаптивність (6,42), нервово-психічна стійкість (6,38), контроль (6,2), прийняття ризику (6,17), оптимізм (6,04). Факторний аналіз матриць результатів експертної оцінки поняття «психологічна безпека особистості» дозволив одержати її чотирифакторну структуру, що описує 76% дисперсії ознак.

В отриманій моделі психологічної безпеки особистості **перший структурний компонент – морально-комунікативний** – має найбільшу інформативність – 25,13%. Його зміст визначає кореляція з такими показниками, як моральність (0,89), товарицькість (0,89), доброзичливість (0,86), комунікативність (0,84), сумлінність (0,76), увічливість (0,71), організованість (0,70). Як бачимо, цей компонент містить дві групи якостей: моральні й комунікативні; загалом його можна інтерпретувати як моральні регулятори взаємодії особистості з соціальним оточенням.

Другий структурний компонент – мотиваційно-вольовий – практично такий же потужний, як і перший, на нього доводиться 24,38% інформативності. Його зміст визначає кореляція з такими показниками, як життєстійкість (0,74), оптимізм (0,85), контроль (0,70), активність (0,77), ініціативність (0,74), цілеспрямованість (0,77), упевненість (0,75), схильність до новаторства (0,66). Ці показники стосуються особливостей постановки й досягнення цілей: гнучкість і інтенсивність цілеполягання, а також гнучкість і воля в досягненні цілей (положення, обґрунтовані Є.П. Ільїним в одній з концептуальних теорій волі, що описує її як цілеполягання, довільну мотивацію).

Однак зарубіжні дослідники С. Кобейса, С. Мадді, Д. Кошаба, П. Бартон та ін., які вивчали психологічні механізми, що сприяють успішному подолання стресу, виділили окрему категорію – **hardiness**, яку Д.О. Леонт'єв переклав як **життєстійкість**, що є системою установок або переконань особистості витримувати стресові ситуації, зберігаючи внутрішню збалансованість, не знижуючи успішність діяльності [6]. Надалі багато вітчизняних та закордонних учених, що вивчали життєстійкість людини в різних умовах життєдіяльності, підтвердили основні положення даної теорії про

те, що життєстійкість дозволяє людині взаємодіяти із середовищем і сприяє виникненню в неї суб'єктивного почуття особистого благополуччя й прагнення до власного вдосконалення. Аналогічною за змістом, на наш погляд, є така інтегральна психологічна характеристика, як **resilience** (у перекладі – **життєздатність**, невразливість, пружність). Її виділили та науково обґрунтували вчені А. ван Бреда, М. Галинська, Р. Грін, М. Макгован, Дж. Нэш, Дж. Річман, М. Фрезер та ін., які вважають її індивідуальною здатністю людини до соціальної адаптації й саморегуляції, механізмом управління власними психічними ресурсами (емоційними, мотиваційно-вольовими, когнітивними) у контексті соціальних, культурних норм і умов середовища.

Третій компонент – ціннісно-смысловий. Його інформативність становить 13,61%, зміст визначають кореляції з такими показниками, як безстрашність (0,80), залученість у події (0,79), соціальна відповідальність (0,80), життєрадісність (0,64). Цей компонент можна інтерпретувати як пасіонарність або смисложиттєва складова психологічної безпеки, де відповідальність і залучення до подій – характеристики свідомості життя, які входять в особистісний потенціал, запропонований Д.О. Леонтьєвим [7].

Четвертий структурний компонент – внутрішній комфорт. На його інформативність доводиться 12,44 %, зміст корелює з такими показниками, як безпека (0,91), відсутність загрози (0,92) і захищеність (0,79). Цей компонент можна інтерпретувати як самооцінку безпеки особистості або оцінку взаємодії з навколишнім середовищем.

Відзначимо, що такі показники, як адаптивність, стресостійкість, тривожність, нервово-психічна стійкість, психічне здоров'я й ін. входили у виділену чотирифакторну модель психологічної безпеки особистості, але мали недостатньо статистично значущу кореляцію (від -0,4 до 0,4) і відійшли на другий план. Це, на наш погляд, пов'язано з уявленням фахівців-психологів і вчених про психологічно безпечну, неконфліктну особистість у мирному житті, життєдіяльність якої проходить у позитивному, неконфліктному «ідеальному» середовищі, у звичайних повсякденних умовах.

Таким чином, система психологічної безпеки особистості у звичайних умовах припускає:

– морально-комунікативне регулювання відносин особистості із соціальним оточенням;

– життєстійкість особистості, що являє собою систему установок щодо подолання екстремальних ситуацій, зберігаючи при цьому внутрішню збалансованість та не знижуючи успішність діяльності;

– сприйняття сфери активності особистості, усвідомлення власного впливу на світ і відповідальності за внесені в нього зміни (смысложиттєва складова життєдіяльності особистості);

– рефлексію свого стану безпеки – позитивної оцінки стану взаємодії особистості з навколишнім середовищем.

Однак, на наш погляд, розроблена модель психологічної безпеки особистості у звичайних умовах життєдіяльності буде трансформуватися, змінюватися в екстремальних умовах, пов'язаних із реальною загрозою для здоров'я та життя. Тому наступним етапом нашого дослідження стало використання методики семантичного диференціалу. Експертами були представники ризиконебезпечних професій, чия діяльність була безпосередньо пов'язана з прямим ризиком для здоров'я й життя. Метою дослідження стало виявлення структурних компонентів психологічної безпеки особистості. Ця група також містила результати експертної оцінки психологів (учених і практиків), які безпосередньо брали участь у такій діяльності, мали досвід надання психологічної допомоги потерпілим або проводили реабілітаційні заходи в процесі медико-психологічного супроводу. Усього на даному етапі емпіричного дослідження психологічної безпеки особистості фахівця екстремального виду діяльності взяло участь 46 експертів.

Проведена факторизація результатів експертної оцінки підтвердила нашу гіпотезу й довела, що модель психологічної безпеки особистості в екстремальних умовах діяльності представлена наступними чотирма структурними компонентами: морально-вольова урегульованість (нормативність), ціннісно-смысловна складова, копінг-стратегії подолання стресових ситуацій та посттравматичний ріст, які в сумі описують 72,81% сумарної дисперсії ознак.

Перший структурний компонент найбільш потужний, його інформативність становить 36,98%. Вірогідно, він корелює практично з половиною показників, запропонованих для опису категорії «психологічна безпека особистості фахівця екстремального виду діяльності». Його зміст визначається наявністю значущих прямих

кореляційних зв'язків з показниками, що описують вольову сферу й нормативну урегульованість відносин:

– показники, що описують вольову сферу особистості: цілеспрямованість (0,94), самостійність (0,86), упевненість (0,85), контроль (0,83), організованість (0,79), незалежність (0,77), прийняття ризику (0,65);

– показники, що відображають моральну врегульованість (нормативність) відносин і особливості взаємодії з оточуючими: доброзичливість (0,91), соціальна відповідальність (0,71), увічливість (0,82), чесність (0,86), сумлінність (0,86), моральність (0,86), чуйність (0,87), скромність (0,78), комунікативність (0,82). Про нормативність відносин також свідчить кореляція з високим інтелектом (0,68).

На відміну від раніше представленої моделі психологічної безпеки особистості «мирного часу», у даній факторній структурі, що описує уявлення про психологічну безпеку фахівців екстремального виду діяльності, які мають травматичний досвід, урегульованість і нормативність відносин доповнена показниками, що належать до вольової сфери особистості й інтелекту. Можна припустити, що переживання травматичного досвіду ставить сприйняття норм відносин у центр свідомості, сприяє формуванню сильно розвиненого рефлексивного механізму. Саме тому цей компонент містить шкали контролю, волі й інтелекту.

Таким чином, у фахівців екстремальних видів діяльності, які перенесли травматичну подію, відбувається об'єднання першого (морально-комунікативного) і другого (мотиваційно-вольового) компонентів психологічної безпеки особистості, позначені як **морально-вольова урегульованість (нормативність)**. Крім позитивного моменту, пов'язаного з рефлексією і посиленням контролем нормативності відносин, це також може свідчити про можливе спрощення мотиваційної сфери осіб, які пережили різні екстремальні ситуації.

Зміст **другого структурного компонента**, інформативність якого становить 15,47%, визначається наявністю значущих прямих кореляційних зв'язків з такими показниками, як ініціативність (0,78), активність (0,71), схильність до новаторства (0,64), залучення у події (0,68). Цей компонент, як і попередню модель психологічної безпеки особистості, можна позначити як **ціннісно-сміс-**

ловий. На відміну від подібного структурного компонента попередньої моделі, у нього ввійшло більше показників, що описують активну життєву позицію. Це цілком узгоджується з існуючими сучасними дослідженнями, які показують, що особи, котрі отримали травматичний досвід, схильні до нав'язування смислів, придбаних у результаті травм.

Третій структурний компонент (інформативність 13,89%) корелює з показниками, які описують стійкість, опірність до стресових впливів, відчуття психологічного благополуччя й засобів його досягнення:

- стійкість до стресових впливів: нервово-психічна стійкість (0,84), життєстійкість (0,72), стресостійкість (0,67), психічне здоров'я (0,49);

- відчуття психологічного благополуччя: безпека (0,70), захищеність (0,55), відсутність загрози (0,52);

- засоби досягнення психологічного благополуччя: адаптивність (0,71), а також негативні кореляційні зв'язки з такими показниками, як скромність–безсоромність (-0,50) і товариськість–замкнутість (-0,51).

Тут також спостерігається трансформація структурних компонентів психологічної безпеки особистості, що перенесли екстремальну травматичну подію. За змістом окреслений структурний компонент поєднує в собі два, які в попередній моделі психологічної безпеки особистості були позначені як мотиваційно-вольовий (життєстійкість) і внутрішній комфорт (відчуття психологічного благополуччя). Отримане поєднання показників позначимо як компонент **стратегії оволодіння стресовими ситуаціями (копінги)**. Показники, що містяться в цьому компоненті психологічної безпеки особистості і мають негативні кореляційні зв'язки, підтверджують, що це можуть бути не завжди продуктивні стратегії подолання стресу, наприклад, такі копінги, як дистанціювання (замкнутість) або привернення уваги до себе навіть за рахунок негативних проявів (безсоромність).

Зміст **четвертого структурного компонента**, інформативність якого становить 6,47%, визначається кореляційними зв'язками з такими показниками, як здоровий спосіб життя (0,83), оптимізм (0,59) і життєрадісність (0,45). Цей компонент умовно можна

визначити як **посттравматичний ріст**, тобто підвищення цінності життя, її якості як результат переживання отриманого травматичного досвіду.

Як бачимо, практично всі основні показники чотирьох структурних компонентів моделі психологічної безпеки особистості у звичайних умовах життєдіяльності також представлені в чотирифакторній моделі психологічної безпеки особистості, що перенесла екстремальну травматичну ситуацію. Однак відбулося їхнє перегруповування з появою трьох нових компонентів – морально-вольова урегульованість (нормативність), стратегії подолання стресових ситуацій (копінгі) і посттравматичний ріст, а ціннісно-смысловий компонент залишився незмінним, доповнившись декількома показниками, що описують активну життєву позицію. Такий компонент моделі психологічної безпеки особистості «мирного часу», як морально-комунікативний, в умовах реальної вітальної загрози, навпаки, відійшов на другий план, а на першому з'явилося збереження життя і здоров'я. Отримані результати підтверджуються даними українських (В.О. Лефтеров, О.Р. Охременко, Є.М. Потапчук, О.Д. Сафін, О.В. Тімченко й ін.) і зарубіжних авторів (П. Бартон, В.О. Бодров, О.Г. Караяні, А.Г. Маклаков, І.В. Сиромятніков, С.В. Чермянін та ін.), дослідження яких були присвячені вивченню життєдіяльності людини в особливих умовах. Одним з основних висновків є такий: в умовах реальної вітальної загрози актуалізуються нижчі базові потреби людини – потреби у власній безпеці, а вищі в цей період стають менш значущими.

Отримані дані були також підтверджені ранжуванням експертами показників психологічної безпеки особистості в наступній послідовності (рейтинг першої десятки): безпека, захищеність, відсутність загрози, життєстійкість, адаптивність, стресостійкість, контроль, нервово-психічна стійкість, оптимізм, прийняття ризику. Інші показники не одержали статистично значущого рангу.

Висновки. Проведене емпіричне дослідження з використанням методики семантичного диференціалу дозволило: зрівняти профілі й виділити групові універсалії оцінок категорії «психологічна безпека особистості» за шкалами, однаково оцінюваними більшістю експертів; виділити факторну структуру моделі психологічної безпеки особистості у звичайних умовах життєдіяльності, в яку

ввійшли наступні компоненти: морально-комунікативний, мотиваційно-вольовий, ціннісно-смісловий і внутрішнього комфорту; обґрунтувати модель психологічної безпеки особистості, що перенесла екстремальну травматичну ситуацію, яку складають компоненти: морально-вольова урегульованість (нормативність), стратегії подолання стресових ситуацій (копінги), ціннісно-смісловий, посттравматичний ріст.

Розроблена трансформаційна модель психологічної безпеки особистості фахівця екстремального виду діяльності може відтворювати певні істотні властивості досліджуваного предмета, має конкретні науково обґрунтовані структурні компоненти, які в різних умовах діяльності можуть змінюватися. Вона відповідає наступним вимогам: застосовується для опису емпіричних даних; з її допомогою можна перевірити припущення про ці дані, а також описати функції, механізми й процеси, що пояснюють отримані результати.

У подальших дослідженнях необхідно визначити закономірності динаміки компонентів трансформаційної моделі психологічної безпеки особистості фахівця в різних умовах діяльності.

1. Серкин В.П. Методы психосемантики: учеб. пособие для студентов вузов / В.П. Серкин. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 207 с.

2. Артемьева Е.Ю. Основы психологии субъективной семантики / Е.Ю. Артемьева. – М.: Смысл, 1999. – 350 с.

3. Дьяков С.И. Психосемантическая модель анализа и оценки субъектности личности / С.И. Дьяков // Горизонты образования. – 2011. – № 3 (33). – С. 21–31.

4. Шмелев А.Г. Введение в экспериментальную психосемантику / А.Г. Шмелев. – М.: МГУ, 1983. – 157 с.

5. Яньшин П.В. Психосемантический анализ категоризации цвета в структуре сознания субъекта: автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра психол. наук: спец. 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии» / П.В. Яньшин. – М., 2001. – 42 с.

6. Леонтьев Д.А. Тест жизнестойкости / Д.А. Леонтьев, Е. И. Рассказова. – М.: Смысл, 2006. – 63 с.

7. Леонтьев Д.А. Психология свободы: к постановке проблемы самодетерминации личности / Д.А. Леонтьев // Психологический журнал. – 2000. – Т. 21. – № 1. – С. 15–25.

Приходько И.И. Моделирование психологической безопасности личности специалиста экстремального вида деятельности с использованием психосемантического метода.

Определена система связей и отношений понятия «психологическая безопасность»; разработана модель психологической безопасности личности специалиста экстремального вида деятельности с помощью психосемантического метода с использованием методики специализированного денотативно-семантического дифференциала.

Ключевые слова: психологическая безопасность личности, психосемантический метод, экстремальная деятельность.

Przykhodko I.I. Simulation of Psychological Safety of a Personality of Extreme Activity Expert with the Using of Psycho and Semantic Methodology

The system of connections and relations of the notion of psychological safety is defined; the model of psychological safety of a personality of extreme activity expert is simulated with the help of psycho and semantic methodology of specialized denotative semantic differential.

Key words: psychological safety of a personality, psycho and semantic method, extreme kinds of activity.

Стаття надійшла 02 червня 2012 року

УДК 316.454.52:34

О.Є. Туринська

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАВООХОРОНЦІВ ЯК УМОВА ЇХ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто комунікативну компетентність як умову ефективної професійної діяльності правоохоронців. Здійснено аналіз наукових підходів щодо визначення поняття «комунікативна компетентність», визначено складові комунікативної компетентності та їх роль у діяльності працівника правоохоронної системи.

Ключові слова: комунікативна компетентність, професійне спілкування, комунікативна культура, взаємодія.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку української державності, соціально-економічні та політичні перетворення, курс на демократизацію суспільства потребують підвищення ефективності роботи і поглиблення взаємодії всіх гілок влади, зокрема правоохоронних органів.

З М І С Т

Розділ I ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Андрушко Л.М. Орнітоморфні уявлення про душу у східних слов'ян (на прикладі орнаментальних мотивів українських народних рушників кін. XIX – поч. XX ст.).....	3
Басюк О.Б. Теоретична модель функціонування я-образу на межі стосунку я – значущий інший.....	14
Борисюк О.М. Використання основних підходів до вивчення психології лідерства в сучасному управлінні.....	22
Варій М.Й. Психоенергетичне підґрунтя виникнення і функціонування свідомості людини	34
Гуменюк Л.Й., Горін Н.О. Вплив сімейного благополуччя на організаційну поведінку керівника	45
Карпенко В.В. Вплив установок на розв'язання юридичних задач	58
Макота Т.В. Метапрограми у психологічній практиці	71
Собуцька Л.І. Професійна роль як одна з головних соціально-психологічних ролей особистості	80
Сурмяк Ю.Р., Кудрик Л.Г. Морально-психологічні аспекти формування духовних компетентностей студентської молоді.....	91

Розділ II ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Большакова А.М. Особистісна реалізованість і ставлення студентів до себе у професійній сфері.....	103
--	-----

Василець Н.М.	
Довіра як підґрунтя толерантності у психолого-педагогічній взаємодії	114
Галян О.І., Галян І.М.	
Мотиваційно-ціннісний компонент професійного вибору майбутніх психологів на етапі оптації	122
Калька Н.М.	
Професійна індиферентність педагога в контексті професійних деструкцій.....	131
Мачинська Н.І., Марчук А.В.	
Психолого-педагогічні аспекти адаптації першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі	142

Розділ III

ПСИХОЛОГІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Карпенко Н.А., Баранюк Н.І.	
Емоційне вигорання керівних працівників ОВС.....	151
Козирєв М.П.	
Мотивація в психологічній структурі злочину	164
Приходько І.І.	
Моделювання психологічної безпеки особистості фахівця екстремального виду діяльності з використанням психосемантичного методу.....	174
Туринська О.Є.	
Комунікативна компетентність правоохоронців як умова їх ефективної професійної діяльності.....	185
Наші автори	196